

Sipoon vammaisneuvosto

Lausunto

3.4.2022

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaajan taustaorganisaatio:

Sipoon kunnan vammaisneuvosto

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Eivät ole.

Perustelut:

Joihinkin lain kohtiin on tullut lisäyksiä, jotka heikentävät nykyisen lain mukaisia palveluja. Monin kohdin on myös kohtalaisen selkeitä kohtia, mutta kokonaisuutta ei oikein ole. Joissakin kohdin korvausvelvollisuus on ehdollinen kuten ”kohtuullisesta määrästä puolet rahoituksen riittävyyden salliessa”. Mitä tämä kohta tarkoittaa? Tällaiset liian epämääräiset kohdat antavat vapaat kädet soveltaa, tulkita ja olla korvaamatta.

Monissa kohdin on käytetty liikaa sanaa ”välttämätön”, joka mahdollistaa tulkinnat suuntaan jos toiseen. Myös sanaa ”tavanomainen”

käytetty, mikä voi rajata tulkintoja. Kaikkinensa sanoja ”välttämätön” ja ”tavanomainen” käytetään varomattomasti. Palvelu on vammaiselle välttämätön, mutta ei saa syntyä tilannetta, jossa viranhaltija päätyy arvioimaan, onko jokin matka/matkakohde/harrastus tms. viranhaltijan mielestä välttämätön tai riittävän tavanomainen. Vammaisen omannäköisen elämän mahdollistaminen tulee olla lain tavoitteena yhä edelleen.

”Toiminnallinen lähikunta”- ilmaisu sisältää tulkintariskin. Tarkoituksenmukaista on mahdollistaa liikkuminen lähikuntien lisäksi toiminnallisesti merkitykselliseen kuntaan, jos sellaista ei lähikuntiin kuulu. Oikea tapa ilmaista asia olisi ”lähikuntiin ja vammaisen kannalta merkityksellisiin toiminnallisiin kuntiin”. On todennäköistä, että lakia tulkitaan tavalla, joka kaventaa liikkumismahdollisuuksia entisestään.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Ei oteta kantaa.

4. Vahvistaako lakiehdotus vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei kaikilta osin.

Perustelut:

Lain tarkoituksena on toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä. Lisäksi lain tavoitteena on tukea itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut. Nämä tavoitteet ovat hyviä.

Liikkumisen tuen ja henkilökohtaisen avun pykäliin sisältyy heikennyksiä. Yhdenvertaisuus vammattomiin nähden vähenee, ja eriarvoisuus lisääntyy.

”Vammaisella henkilöllä on oikeus saada välttämättä tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki” (21 §). ”Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä liikkumista” (23 §). Tässä vesitetään matkojen minimimäärä. Tiedetään, että monilla alueilla minimimäärä on ollut käytännössä maksimimäärä mikä mm. tekee mahdottomaksi liikunnan tai muut harrastukset.

Jos matkojen minimimäärä vesitetään, vammaisten elämä kapeutuu entisestään, eikä yhdenvertaisuus toteudu. Minimimäärän myöntäminen ei lisää kustannuksia. Matkat jäävät vain käyttämättä, jos henkilö niitä syystä tai toisesta ei pysty tai halua käyttää.

”...vähintään 30 h/kk, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan henkilön välttämätöntä avuntarvetta (9 §). Tässä kohdin pyritään pienentämään vammaisen henkilökohtaisen avustajan tuntimääriä.

5. Lisääkö esitys vammaisten osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei kaikilta osin.

Perustelut:

Lain tarkoituksena on toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä. Lisäksi lain tavoitteena on tukea itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut. Nämä tavoitteet ovat hyviä.

”Muuhun toimintaan tarkoitettuja matkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella tai oman asuinkunnan ja vammaisen henkilön elämän kannalta merkittävien toiminnallisten lähikuntien välillä” (24 §). Vammaisten henkilöidenkään ei pitäisi joutua todistelemaan viranhaltijoille,

miksi joku lähikunta on hänelle merkityksellinen. Pidettäisiin pöyristytävänä, jos vammaton joutuisi perustelemaan tällaisia asioita.

”Toisaalta, jos vammaisen henkilö kykenee jonkun muun palvelun, kuten esimerkiksi henkilökohtaisen avun tai erityisen tuen avulla käyttämään julkisia liikennevälineitä, hänellä ei välttämättä ole avustajan tai tukihenkilön kanssa matkustaessaan oikeutta taksimatkaan.” (Esityöt, s. 225). Tästä seuraa pahimmillaan, että menettää mahdollisuuden elää itsenäistä elämää. Vammaista ei pidä sitoa avustajaan kaikessa liikkumisessaan ja toimimisessaan, jos taksimatka mahdollistaa sen, että hän voi olla riippumaton, ja tavata ihmisiä ja osallistua yhteiskunnan toimintoihin ilman avustajaa.

Päätöksenteossa on huomattava, että KHO tekee päätökset kulloinkin voimassa olevien lakien mukaisesti. Jos lain voimassaolo on loppunut tai loppumassa, KHO:n päätöstä ei pitäisi käyttää vammaispalveluun liittyvien uusien päätösten tekemisessä.

6. Parantaako esitys vammaisen mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluja vamman tai sairauden laadusta riippumatta.

Ei oteta kantaa.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa jne)? Mainitse lyhyesti avovastauksessa enintään kolme asiaa.

1) ”Henkilökohtaisena avustajana voi erityisestä syystä toimia vammaisen henkilön perheenjäsen, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista” (10 §).

Perustelut:

Omaisien toimiminen henkilökohtaisena avustajana helpottuu lakiehdotuksen mukaan niissä tilanteissa, joissa se on vammaisen etujen mukaista. Arkielämässä on tilanteita, joissa omaisen toimiminen avustajana on kaikkein paras ratkaisu. Tällöin ei ole perusteltua estää tätä vain

sen vuoksi, että henkilö on vammaisen omainen. Vammaisen oman edun huomioiminen on aina oltava ykkössijalla.

2) ... ”Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jonka: 1) fyysinen, kognitiivinen tai psyykkinen toimintakyky on pitkäaikaisesti heikentynyt; 2) toimintakyvyn heikentyminen johtuu pitkäaikaisesta vammasta tai sairaudesta; 3) avun, tuen ja huolenpidon tarve tavanomaisessa elämässä johtuu toimintakyvyn olennaisesta heikentymisestä; 4) toimintakyvyn heikentyminen ei johdu pääasiassa korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai rappeutumisesta; 5) avun, tuen ja huolenpidon tarve ei ole normaalia ikäkauteen liittyvää tarvetta; ja 6) tarvitsema apu, tuki tai huolenpito on välttämätöntä ja tarve toistuvaa” ... (2 §).

Perustelut:

Vammaisen henkilön määritelmää on joiltakin osin tarkennettu lakiehdotuksessa hyvin. Palvelujen piiriin pääsee ehdotuksen mukaan mm. psyykkisen toimintakyvyn rajoituksia omaavia henkilöitä sekä esim. autisteja. Tämä laajennus on hyvä ja tarpeellinen asia.

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1) Vammaispalvelulain ehdotuksen 2. §:ssä olevat kohdat 4 ja 6 ovat ristiriitaisia keskenään, jos kohtaa 4 sovelletaan.

Perustelut:

Vammaispalveluehdotuksen 2 §:n mukaan vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jonka ”toimintakyvyn heikentyminen ei johdu pääasiassa korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai

rappeutumisesta (kohta 4). Kuitenkin kohdan 6 mukaan tämän lain piiriin kuuluu henkilö, jonka tarvitsema apu, tuki tai huolenpito on välttämätöntä ja tarve toistuvaa.

2) Lakiehdotuksen 2 §:n sisältämä ns. ikääntymisrajaus rajaa lain soveltamisalaa kaikissa vammaispalveluissa. Tätä kohtaa on syytä tarkentaa.

Perustelut:

Ikääntymisrajaus rajaa ehdotuksen mukaan kaikkia vammaispalveluja. Nykyisin vastaava raja on vain henkilökohtaisessa avussa. Kyseessä ei olisi ikäraja, vaan ehdotettua lakia ei sovellettaisi henkilöön, jonka toimintakyvyn heikentyminen johtuu pääasiassa korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai rappeutumisesta. Vammaispalveluita aiemmin saaneet vammaiset henkilöt saisivat niitä kuitenkin myös ikääntyessään silloin, kun avun ja tuen sekä huolenpidon tarve johtuu heidän aiemmasta vammastaan eikä kyseessä ole selkeästi uusi ikääntymisestä johtuva vamma tai sairaus.

3) Lakiehdotus antaa mahdollisuuden vähentää vammaisen henkilön matkoja.

Perustelut:

Lakiehdotus antaa mahdollisuuden vähentää vammaisen henkilön matkoja niin, että ”Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä liikkumista”.

Sivulauseella vesitetään matkojen minimimäärä, ja siksi sivulause tulee poistaa. Tiedetään, että monilla alueilla minimimäärä on ollut käytännössä maksimimäärä, mikä mm. tekee mahdottomaksi liikunnan tai muut harrastukset. Jos minimimäärä vesitetään, vammaisten elämä kaapuu entisestään, eikä yhdenvertaisuus toteudu.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei ota.

Perustelut:

Vammaisen lapsen huoltajien yhdenvertaisuus ei toteudu riittävän hyvin. Kroonisen vamman johdosta tukien hakemiseksi joudutaan vuosittain käymään hankkimassa lääkärintodistus henkilön tilasta. Tämä aiheuttaa valtavasti kuluja sekä byrokratiaa ja lisäksi mahdollisesti viiveitä tuen saamiseksi. Esim. Downin syndrooma ei poistu ja sen toteaminen vuosittain on täysin kohtuutonta. on saatava tarkennus määritteeseen, milloin palvelutarpeiden arviointi on tarpeetonta. Edellisestä johtuen kroonisen vamman omaavan lapsen huoltajat joutuvat kohtuuttoman hakemusviidakon uhreiksi.

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei oteta kantaa.

SOVELTAMISALA

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei ole.

Perustelut:

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön on ongelmallinen. Vammaisella henkilöllä tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, jonka toimintakyvyn heikentyminen (kohta 4) ei johdu pääasiassa korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai rappeutumisesta. Kuitenkin kohdan 6 mukaan lakia sovelletaan henkilöön, jonka tarvitsema apu, tuki tai huolenpito on välttämätöntä ja tarve toistuvaa. Kohdat 4 ja 6 ovat ristiriitaisia keskenään, jos kohtaa 4 sovelletaan.

Ehdotetun lain soveltamisalaa rajaisi kaikissa vammaispalveluissa ns. ikääntymisrajaus. Nykyisin vastaava raja on vain henkilökohtaisessa avussa. Kyseessä ei olisi ikäraja, vaan ehdotettua lakia ei sovellettaisi

henkilöön, jonka toimintakyvyn heikentyminen johtuu pääasiassa korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai rappeutumisesta. Vammaispalveluja aiemmin saaneet vammaiset henkilöt saivat niitä kuitenkin myös ikääntyessään silloin kun avun, tuen ja huolenpidon tarve johtuu heidän aiemmasta vammastaan eikä kyseessä ole selkeästi uusi ikääntymisestä johtuva vamma tai sairaus.

Toteutuvatko ikääntyneiden vammaisten oikeudet? Monilla henkilöillä, jotka nyt ovat vammautuneita ja kuuluvat vammaispalvelulain piiriin, on kahden vuoden siirtymäaika vuoden 2025 alkuun asti. Sitten he eivät enää kuulu vammaispalvelulain piiriin. Jos ikääntynyt ihminen vammautuu, hänet on hoidettu vammaispalvelulain mukaisesti. Nykykäytännössä ongelmia on ollut siinä, että ihmisen täytettyä 65 vuotta, hänet on voitu siirtää joissakin kunnissa vanhuspalvelujen puolelle. Ikääntyviä pallorellaan puolelta toiselle eikä kukaan halua ottaa kunnolla vastuuta heidän palvelujensa järjestämisestä. Kulut ovat niin suuret, että tulkintoja tehdään usein taloudelliset seikat edellä. Miten hyvinvointialueilla tullaan näitä varsin avonaisia kohtia tulkitsemaan?

Vammaisen henkilön määritelmää on joiltakin osin tarkennettu lakiehdotuksessa hyvin. Palvelujen piiriin pääsee ehdotuksen mukaan mm. psyykkisen toimintakyvyn rajoituksia omaavia henkilöitä sekä esim. autisteja.

PALVELUT

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Eivät ota riittävästi.

Perustelut:

Henkilökohtaiseen apuun tulisi luoda eri palvelu voimavararajauksen kera ja ilman voimavarausta. Yksi palvelu ei voi vastata eri vamma ryhmien erilaisiin tarpeisiin.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei ole.

Perustelut:

Vammaisella henkilöllä on oikeus saada valmennusta, jos hän tarvitsee sitä välttämättä. Jääkö tämä kohta tulkinnanvaraiseksi ja kunta/hoitopistekohtaiseksi? Mitä tarkoittaa "tavanomainen elämä" (kohta 1)? Käsitettä ei ole määritelty vai onko? Vammaisen elämä ei monesti ole terveen ihmisen tavanomaista elämää.

Tavanomainen elämä ei ole kaikilla samanlaista – sen vuoksi esitetään kohtaa 1 muutettavaksi: "tavanomaisessa elämässä tarvittavien taitojen opetteluun" pois ja sen sijaan "elämässä tarvittavien taitojen opetteluun henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti".

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammais palvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säättämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta. Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammais palveluna tarkoituksenmukaista?

On.

Perustelut:

Vammaisen lapsen varhaiskasvatus säädettävä maksuttomaksi sekä kulut otettava valtionosuuksista yhdenvertaisuuslain nojalla.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ainakin joiltakin osin on.

Perustelut:

Lakiehdotuksen mukaan henkilökohtaisena avustajana voi erityisestä syystä toimia vammaisen henkilön perheenjäsen, jos se on vammaisen henkilön edun mukaista. Suhtautuminen omaisen toimimiseen avustajana on myönteisempi kuin aiemmassa vammaispalvelulaissa. Tämä on myönteinen asia, sillä joissakin tapauksissa omaisen toimiminen avustajana on hyvä asia.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei oteta kantaa.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei oteta kantaa.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei oteta kantaa.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Ei oteta kantaa.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

On korjattavaa.

Perustelut:

Lain kohdat 16 ja 17 § ovat ehdollisia ("voi myöntää..."). Samoin 17 § viittaus lakiin hyvinvointialueista (611/2021): tukea ei määrätä annettavaksi ehdottomasti. Pitää olla selkeyttävä määräys antaa tukea.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei oteta kantaa.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Ei oteta kantaa.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Korjattavaa on.

Perustelut:

Esitys on ehdollinen määrittelemättä tarkemmin: ”tarvittaessa on turvattu mahdollisuus osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa”. On määriteltävä tarkemmin.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuoltolain tai muussa laissa?

Ei oteta kantaa.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Korjattavaa on.

Perustelut:

Esitys on ehdollinen tarkemmin määrittelemättä: ”Liikkumisen tukea on lisäksi järjestettävä tarvittaessa valmennuksen, erityisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin”. Kohta on määriteltävä tarkemmin.

Kilometri- tai euromäärää ei pidä laskea toteutuneen tarpeen mukaan varsinkaan, kun vammaiset ovat epidemia-aikana vältäneet normaalia liikkumista. Päätöksen tulee perustua siihen tarpeeseen, minkä vammaisen ilmoittaa tulevaksi tarpeekseen. Monipuolistaminen sinänsä on tervetullutta.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Korjattavaa on. Vammaiselle myönnettävien matkojen määriä ei saa alentaa, vaan minimimäärä kuukaudessa on oltava 18 yhdensuuntaista matkaa (23 §). Käsite ”vammaisen henkilön elämän kannalta merkittävät toiminnalliset lähikunnat” on epämääräinen ja kaipaa tarkennusta (24 §).

Perustelut:

Nykylain mukaan ”kuljetuspalveluja on järjestettävä edellä 5 §:ssä tarkoitetulle henkilölle siten, että hänellä on mahdollisuus suorittaa välttämättömien työhön ja opiskeluun liittyvien matkojen lisäksi vähintään kahdeksantoista yhdensuuntaista jokapäiväiseen elämään kuuluvaa matkaa kuukaudessa”.

Lakiehdotuksen mukaan ”Vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä edistävän toiminnan, työ- ja päivätoiminnan, valmennuksen, erityisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä. Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä liikkumista.” (23 §).

Ehdotus heikentää merkittävästi vammaisten oikeuksia saada kuljetuspalveluja. Tulkinnanvaraiseksi jätetään se, miten määritellään ”ellei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä liikkumista”. Hvinvointialueilla voidaan taloudellisten syiden takia pyrkiä tulkitsemaan vammaisten tarvitsemaa matkan tarvetta mieluummin niin, että matkoja myönnetään alle 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa. Jo nykyistä lakia on tulkittu usein niin, että matkoja on myönnetty lain tarkoittama minimimäärä eli 18, vaikka se on vain minimi.

Ehdotetaan, että em. lause jätetään pois ja lause on ”Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä liikkumista”.

Tiedetään, että monilla alueilla minimimäärä on ollut käytännössä maksimimäärä, mikä mm. tekee mahdottomaksi liikunnan tai muut harrastukset. Jos minimimäärä vesitetään, vammaisten elämä kapeutuu entisestään, eikä yhdenvertaisuus toteudu.

”Muuhun toimintaan tarkoitettuja matkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella tai oman asuinkunnan ja vammaisen henkilön elämän kannalta merkittävien toiminnallisten lähikuntien välillä” (24 §).

Vammaisten henkilöiden ei pitäisi joutua todistelemaan viranhaltijoille, miksi joku lähikunta on hänelle merkityksellinen. Pidettäisiin pöyristyttävänä, jos vammaaton joutuisi vastaavaan tilanteeseen.

”Toiminnallinen lähikunta”- ilmaisu sisältää tulkintariskin. Tarkoituksenmukaista on mahdollistaa liikkuminen lähikuntien lisäksi toiminnallisesti merkitykselliseen kuntaan, jos sellaista ei lähikuntiin kuulu. Oikea tapa ilmaista asia olisi ”lähikuntiin ja vammaiselle henkilölle merkityksellisiin toiminnallisiin kuntiin”. On mahdollista, että luonnoksen sanamuotoa tulkitaan tavalla, joka kaventaa liikkumismahdollisuuksia vain osaan lähikunnista.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Korjattavaa on.

Perustelut:

Hyvinvointialue voi korvata puolet teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos vammaisen henkilö tarvitsee niitä:

- 1) päivittäisissä toimissa
- 2) liikkumisessa
- 3) vuorovaikutuksessa tai
- 4) vapaa-ajan toiminnoissa.

Esitys on ehdollinen tarkemmin määrittelemättä. Pitäisi muuttaa ”voi korvata” muotoon ”on korvattava”. Samoin ”jos vammainen” pitäisi muuttaa muotoon ”kun vammainen”.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät.

Perustelut:

Esityksen siirtymäsäännöksen vuoksi ne asiakkaat, jotka jäävät rajauksen vuoksi vammaispalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle, voivat kuitenkin jatkaa vammaispalvelujen asiakkaina enintään kaksi vuotta lain voimaantulon jälkeen. Voidaanko takautuvasti estää henkilöitä saamasta niitä palveluja, jotka heille on myönnetty lain perusteella?

Siirtymäpykälä on muutenkin ongelmallinen. Kaikki voimassa olevat päätökset avataan ja katsotaan, ovatko päätökset voimassa olevan lain mukaisia. Tällöin on vaarana, että joidenkin etuuksia heikennetään, hv-alueet tekevät sen. Heikennyksen voi tehdä vain, jos tilanne oikeasti on muuttunut.

KEHITYSVAMMALAKI

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Ei oteta kantaa.

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Ei oteta kantaa.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut? - Mikäli vastasit Ei, miten säätäisit maksun perusteista.

Ei oteta kantaa.

ESITYKSEN VAIKUTUKSET

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei oteta kantaa.

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei.

Perustelut:

Lailta ei tulisi vaatia kustannusneutraaliutta. Palvelujen siirtäminen vamma ryhmältä toiselle ei edistä yhdenvertaisuutta vammattomiin nähden. Esim. julkista liikennettä tuetaan verovaroin, mutta sen esteellisyys ja muut puutteet lisäävät vammaispalvelujen tarvetta.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä

On ehdotuksia.

Perustelut:

- 1) Siirtymäsäännöksen (34 §) mukaan tulee varmistaa, että yhdenkään vammaisen kohdalla jo myönnettyjä palveluja ei heikennetä: määrää, kestoja tai sisältöä ei vähennetä sen varjolla, että siirtymäsäännös edellyttää päätösten uudelleenkirjaamista.

Tällä hetkellä on käynnissä yhtäaikaan mittavia muutoksia soteorganisaatioissa. Sen vuoksi olisi viisasta mitoittaa siirtymäaika pitemmäksi, esim. neljän vuoden pituiseksi. Tällöin kaikki ne päätökset, joissa lakimuutoksella on merkitystä, on mahdollista käydä läpi ilman, että uusien hakemusten käsittely pahasti viivästyy.

- 2) Vammaisten oikeusturvaa tulee vahvistaa (27 §). Vammaisten kannalta päätökset, joissa ei ole huomioitu oleellisia asioita, johtavat kuukausien ja vuosien oikeuskäsittelyihin. Odotusaikana vammaisen on ilman palvelua ja jää myös ilman hyvitystä. Oikaisujen saamista tulee nopeuttaa, ja vammaisille tulee myöntää asiantuntevaa lakiapua.

- 3) Vaikka kunnilla/jatkossa alueilla on valvontavastuu palveluihin nähden, käytännössä palveluja on järjestetty toimimattomalla tavalla. Vaikka järjestämistapa on estänyt palvelun käytön, mitään muutoksia ei järjestelyihin tehdä. Lakiin tulee sisällyttää velvoite korjata palvelut toimiviksi ja myöntää korjaamisen ajaksi ostopalvelutyypistä korvaava palvelu.

4) Vammaispalvelua ohjataan tekemään suunnitelmia ja päätöksiä yhteistyössä vammaisen, omaisten ja muiden tahojen kanssa. Vammaispalvelulla ei pitäisi olla oikeutta ohittaa pitkälle erikoistuneiden lääkäreiden ja moniammatillisten tiimien näkemyksiä vain suosituksina, silloin, kun lausunnot puoltavat tarpeellisiksi todettuja

palveluja ja etuuksia. Lausunnot perustuvat tutkimuksiin, havaintoihin, koulutukseen ja perehtyneisyyteen. Ei pitäisi syntyä tilanteita, joissa vammaispalvelu evää palvelut, jotka perehtyneet ammattilaiset ovat arvioineet välttämättömiksi.

Sipoossa 3.4.2022

Monica Ståhls-Hindsberg

Sipoon vammaisneuvoston puheenjohtaja